

RAZMIŠLJANJA NAD DEKOLTEOM (2000)

„Telo je veliki um.“
F. Nietzsche, *Also sprach Zarathustra*

In memoriam Lolo Ferrari

Punim svojim sjajem: na nebu je zasjala, prošla i zašla – još jedna zvezda. U nedelju, 5. marta, porno-scenu čekala je bolna vest, ali i težak udarac. Lolo Ferrari, tridesetogodišnja senzacionalna francuska zvezda porno-medija i jedinstveni fenomen masovne kulture, je preminula. Bila je žena sa do tada najvećim silikonskim grudima na svetu, čiji je obim prekoračivao punih 180 cm. Eric Vigne, njen suprug i menadžer, pronašao je njeno beživotno telo u njihovom domu u mestu Grasse, na francuskoj rivijeri. Uzrok smrti nije bio odmah poznat. Prve izjave od strane policije nagoveštavale su da je smrt nastupila prirodnim putem. Nakon izvršene sudske obdukcije, kao uzrok smrti navedeno je korišćenje „zabranjenih“ lekova protiv depresije. Otvorenim pitanjem je ostalo to da li je umrla usled uzimanja previsoke doze ili usled prevelike upotrebe ovih medikamenata tokom dužeg perioda.

Lolo Ferrari, čije pravo ime glasilo je Eve Valois, rođena je 8. novembra 1970. godine (Clermont-Ferrand, Francuska), kao ćerka nuklearnog fizičara. Još od detinjstva nije bila zadovoljna svojim izgledom: „Majka mi je govorila da sam ružna i glupa,“ pričala je jednom reporteru, „da sam dobra jedino za pražnjenje kancelarijskih korpi za otpatke.“ Drugi novinar je zabeležio njene reči: „Bila sam preplašena i stidela sam se, htela sam da izmenim svoje lice, svoje telo, da se promenim. Htela sam da umrem. Ozbiljno Vam govorim.“ Ovo raspoloženje je u duši deteta formiralo snažan osećaj potrebe za transformacijom vlastitog tela. Ovu težnju konačno je mogla da realizuje tek kada je srela svojeg budućeg, 22 godina starijeg, supruga. Mlada Eve je u njemu odmah našla razumevanje i podršku, a ovaj iskusni i preduzimljivi čovek, u saradnji sa njom, počeo da oblikuje njenu nastupajuću karijeru.

Razdoblje ranih devedesetih godina nije bilo veoma naklonjeno angažovanju mladih francuskih devojaka. Nakon pada govzdene zavese, mediji i filmska industrija bili su pre-

plavljeni ogromnom ponudom atraktivnih devojaka koje dolaze iz Istočne Evrope i bivših država Sovjetskog Saveza. Bilo je neophodno „predstaviti se“ javnosti novim izrazitim načinom, a pri tome se razlikovati od postojeće ponude na tržištu. Snažna potreba gospođe Ferrari da se promeni, kao i da iskorači iz anonimnosti, vodila je bračni par ka razmišljanjima o plastičnoj hirurgiji. Zbog toga su pažljivo analizirali tržište, kako bi se ispravno odlučili kakvi bi zahvati estetske hirurgije njenu karijeru gurnuli napred. Na kraju su se odlučili za jednostavnu kombinaciju reprezentativnih svojstava nekoliko poznatih žena – listom zvezda velikog ekrana, koje su neosporno predstavljale sex simbole kasnih šezdesetih i sedamdesetih godina. Lice Eve trebalo je da postane neka kondenzovana vrsta najizrazitijih svojstava žena iz samog vrha top liste masovne kulture. Tako je došlo do podizanja visine čela, korekcije usana, operacije nosa, ušiju... Na primer, nos je bio znatno smanjen, obrazac podignutog čela predstavljalo je visoko čelo Ursule Anders, dok je čulni oblik usana preuzet od Brigitte Bardot.

Ova metoda, u umetnosti poznata kao „citacija“, trebalo je da evocira pokušaj koji je preduzela francuska umetnica Orlan. Orlan, koja je rođena 1947. godine, načinila je svetsku karijeru nakon serije operacija koje njeno telo transformišu u kompendijum „citacija“ iz istorije umetnosti, obuhvatajući bradu Botticellijeve *Venere*, usne Moreauove *Evrope*, oči Gêromeove *Psihe*, obrve i i čelo Leonardove *Monalize*. Ono što je njena zemljakinja Orlan postigla u oblasti umetnosti, to je Eve preduzela na području masovne kulture. Pomenemo i razliku koja je u pokušaju Eve bila medijski najprovokativnija i jedinstvena – presudna razlika sastojala se upravo u korekciji grudi.

Tokom koncipiranja oblika Evinih grudi, majka priroda svakako da nije bila toliko usko-gruda (čak bi se moglo tvrditi suprotno), ali Eve se ipak odlučila za to da baš ovaj deo tela treba da predstavlja središnji deo njene spoljašnje pojave. Nakon prvih operacija svaka dojka valjalo je da ima zapreminu od dva litra. Pošto se radilo o veoma preciznim proračunima predstava i crteža mladog bračnog para, kao i ambicioznim zahtevima koji se tiču veličine, u posao se uključio i jedan aerotehnički projektant. Njegova je uloga bila da obezbedi postojanost oblika grudi, te da zaustavi njihovo eventualno spuštanje. Kada se poslednja operacija završila uspehom, koji je čak i premašio početna očekivanja, Eve se odlučila za svoje novo umetničko ime Lolo – prema francuskom nazivu za grudi u žargonu: „les lolos“. Samo prezime trebalo je da nagoveštava njen sportsko-takmičarski odnos prema stvarima, koji je sada zračio iz atraktivnog dizajna njenog novog tela. Nakon ove operacije, obim njenih grudi bio je 130 cm, dok je, nakon poslednje operacije koju je izvela, težina svake od dojki već dostizala tri kilograma a njihov obim je prelazio fantastičnih 180 cm.

Prvu javnu promociju svog novog izgleda Lolo je imala tokom filmskog festivala u Kanu, 1995. godine. Tih nekoliko dana, bilo je dovoljno samo da se pojavi na lokalnoj plaži i odmah bi je opkolili fotoreporteri i paparaci iz celog sveta. Njenu karijeru modela ništa nije više moglo zaustaviti. Ljudi su bili fascinirani i zatečeni. Ponude različitih TV-show programa dolazile su sa svih strana: ne samo iz njene domovine, već i iz Nemačke, Italije, Španije, Belgije, Švajcarske. Osim većeg broja porno-filmova, krajem 1995. godine snima i svoj prvi film za širu javnost, u belgijskoj produkciji, pod nazivom – *Kamp Kosmos* (u kinematografskim databazama možemo ga naći i pod nazivom *Život i smrt na belgijskoj plaži*).

Sledeće godine Lolo snima i svoj prvi muzički album *Airbag Generation*, koji govori o potrebi za „naduvavanjem“ – o težniji generacije koju je Lolo simbolizovala. Ovaj CD se uspešno prodaje u 13 država. U njegovoj promociji joj pomažu koreografi i igrači. Svi se oni trude da prateći show pretvore u pravu predstavu. Prodaju svojega CD Lolo propagira vlastitim erotskim, muzičkim i komičkim show-programom. Nakon muzičkog programa sledi striptiz, a u publici se uvek nađe izabranik, kojemu Lolo dozvoljava da joj zubima otvori zip i skine pantalone. Lolo svoju predstavu nikada ne završava naga i uvek ostavlja na sebi tzv. *g-struna* gaćice. U septembru 1996. godine, u Vichyju u Francuskoj, dolazi da je vidi 18 hiljada ljudi. Pored porno-filmova i predstava u erotskim noćnim klubovima, njeno poprsje se pojavljuje i u poznatim noćnim TV-emisijama, kakve donosi na primer kultni britanski *Channel 4*, zvani *Eurotrash*, praćen u celoj Evropi. U jednoj od ovih emisija, na zahtev gledalaca, Lolo je bezuspešno pokušala da laktom jedne ruke dotakne lakat druge ruke. Njen uspeh iz dana u dan raste, a Lolo se trudi da ga razumno iskoristi: upušta se u propagiranje vlastite kolekcije donjeg ženskog rublja (tzv. *Ferari Underwear*). Odmah nakon ovoga pokušaja, dolaze neprijatnosti sa vlasnikom poznate automobilske marke Ferrari, koji se trudi da ovu aktivnost zaustavi.

Lolo ni dalje nije zadovoljna svojim izgledom. Želi da preduzme dodatne korake u svojoj transformaciji. Ali više nijedan hirurg ne želi na sebe da preuzme odgovornost za posledice. Lekari je upozoravaju na to da grudni mišićni sklop koji bi omogućavao željeni položaj dojke to više ne bi podneo. Problematične su i posledice prethodne 22 operacije. Lolo ne može da savlada ne samo džoging po kanskim plažama, već sa teškoćama jedva pređe i stotinak metara. Problem ne predstavljaju grudi same, već i suženje nosa – naime, može da diše samo kroz usta. Neprekidno mora da nosi na sebi grudnjak, kako danju tako i noću, tokom odmora i sna. Bolesti leđa su sve češće. Pored toga, neprestano mora da hladi grudi ledenom vodom, kako bi održala njihov oblik. Može da leži i spava samo na boku ili na leđima.

Radoznalost tabloida diljem Evrope najviše je usredsređena na njenu opsednutost kozmetičkom hirurgijom: „*Obožavam operacije. Osećam se fantastično na klinici. Volim taj osećaj totalne anestezije – pad u tu crnu rupu, kao i saznanje da ću biti promenjena u toku sna.*“ Mirno se izjašnjava i o svojim prethodnim transformacijama: „*Velike grudi me smiruju. Daju mi sigurnost... Ali ja bih htela da imam još veća prsa. Ali to se ne da zbog medicinskih problema – koža ne može da se još više napne.*“ *Kratko pred smrt se francuskom reporteru, sa tugom u glasu, ispovedila: „Ja zaista mrzim realnost. Htela bih da budem potpuno veštačka.“*

Psihijatri su spekulisali da li Lolo možda ne pati od retke bolesti poznate kao dismorfobija – iracionalno uverenje da je telu stalno neophodna neka izmena. Poznati psihijatar Francois Chauchot se o ovom fenomenu izjasnio ovako: „*Ako neko trpi od ove bolesti, nikakav broj operacija nije dovoljan za to kako bi se telo usavršilo. Što telo postaje neobičnije, to ga je teže vratiti u normalno stanje.*“

Osećaji teskobe postajali su sve intenzivniji, pa je Lolo počela da uzima lekove, kako bi ih prevazišla. Depresije i nezadovoljstvo mogli su se osetiti iz svake njene reči: „*Nikada se nisam osećala opušteno u svojem telu. Sve ove stvari (misli na promene uslovljene operacijama, V.M.) su tu samo zato, što ne mogu da podnesem život. Ali time se ništa nije*

promenilo.“ Lolo je počela da trpi od noćnih mora, kao i straha da će neko od njenih obožavatelja skočiti na podijum i probušiti joj prsa. Ali najveći strah je imala pred tim da bi tokom leta avionom mogla nastati dekompresija usled koje bi njene grudi mogle eksplodirati. Mnogi današnji hirurzi (kao što je to npr. kozmetički i plastični hirurg Dr. Richard V. Dovden iz Ohaja) uveravaju svoje klijente, da već drugog dana nakon operacije pacijenti mogu da putuju avionom, iako bi trebalo da izbegavaju nošenje prtljaga.

Lolo se brzo obrušavala ka koncu. Njen suprug Eric Vigne pomenuo je kako je nakratko pre smrti posetila prodavnicu pogrebne opreme – kupila je sebi beo kovčeg i iznela želju da bude spaljena sa svojem omiljenim medvedićem. Kada je Lolo zaista umrla, gospodin Vigne je bio policijski ispitan zbog sumnje za „nepružanje pomoći osobi koja se nalazi u opasnosti.“ Tri meseca kasnije, bio je pritvoren iz istih razloga. Međutim, tabloidi su imali svoje objašnjenje smrti modela: ona se navodno ugušila pod težinom vlastitih grudi. Lolo je umrla usled tegobnog osećaja da joj grudi ništa nisu olakšale, i da više nije u stanju da ih podnosi.

Francuska se dostojanstveno oprostila od još jedne svoje slavne ličnosti. Možda bi i za nju mogle važiti reči kojima je francuski filozof Sartre svojevremeno pokušao na jezgrovit način da objasni život i sudbinu svojega zemljaka, Descertesa. Možda bi se i za Lolo moglo reći, da je – naprosto – „živela i umrla u svojem vremenu.“

U kanadskim izdanjima Guinnessove knjige rekorda, koje su nam bile dostupne, od 1996. pa sve do 1998. godine, (u poglavlju pod imenom *Najveće poprsje – Biggest Bust*, u odeljku za ceo svet) kao kuriozitet ostaje zapisano, da Lolo Ferrari ima najveće grudi na svetu. Uz tekst ćemo uvek naći i njenu fotografiju, na kojoj se veselo smeši, usnama Brigitte Bardot.

Sreća

Podaci o prvom poznatom slučaju korekcije grudi dolaze iz Japana. Tokom četrdesetih godina japanske prostitutke su ubrizgavale u svoje grudi rastvor parafina ili čak tehnički silikon za hladnjake, koji su krale iz lučkog skladišta. To su činile u uverenju da američki vojnici daju prednost većim grudima. Povremeno se silikonsko punjenje našlo u drugom delu tela, nekad i u vitalnim životnim organima, što je uzrokovalo deformacije, bolesti, a nekada i smrt. I pored toga, ovaj postupak je postao tako popularan, da je injektovanje silikona (još i pre toga nego što je postalo nelegalno), iskoristile su hiljade igračica u Las Vegasu, kao i drugih žena angažovanih u zabavnoj industriji. Ova se praksa na Dalekom istoku nastavila i tokom vijetnamskog rata. U Sajgonu je trajala do sedamdesetih godina.

Prva implementacija silikona u Sjedinjenim Državama ostvarena je već 1960. godine, i to od strane dvojice tekšaških hirurga, Franka Gerowa i Thomasa Cronina. Ovaj postupak razvijen je kao sredstvo za rekonstrukciju grudi nakon mastektomije, tj. nakon operacije raka dojke. Medicinski razlozi ne ostaju dugo usamljeni a implantacija stupa na polje kozmetičke korekcije grudi, radi njihovog povećanja, ili korekcije lica. Prema drugim izvorima, prva operacija je bila izvršena 1962. godine, a pacijentkinja je bila 32-godišnja majka šestoro dece, koja je nakon razvoda želela da sa grudi od-

strani tetovažu. Implantati su bili ispunjeni „*testiranim*“ silikonom, operacija je protekla uspešno a pacijentkinja je bila više nego zadovoljna. Nakon operacije se poverila kako je ova intervencija promenila način na koji muškarci gledaju na nju. Samo nekoliko meseci kasnije pošlo joj je za rukom da se ponovo uda.

Blagi prelaz od rekonstrukcije nekih delova tela do slobodnog izbora njihovog oblika i transformacije prema vlastitoj odluci i ukusu traje u medicinskim krugovima barem jednog stoleće. Ovakav pacijent u očima medicinskih krugova pre bi predstavljao klijenta, ako se uzme da njegovi problemi zapravo nisu vezani za bolest – nisu praćeni bolovima, a smrtnost je skoro isključena. Ako se ne radi o bolesti, postavlja se pitanje, da li o ovim hirurzima uopšte možemo da govorimo kao o lekarima, odnosno, osobama koje leče?

Još 1936. godine, poznati novozelandski hirurg Harold Delf Gillies (1882-1960) estetsku hirurgiju shvata kao sastavni deo rekonstruktivne hirurgije. On je čak naziva „estetska rekonstruktivna hirurgija.“ Gillies među prvima skreće pažnju na još jednu značajnu stvar: „*Nekada je jako teško odlučiti, da li će kod nekog određenog pacijenta predložena operacija pružiti to zadovoljenje i spokojnost kakvo bismo mogli imati i kod nekog drugog pacijenta.*“ Od pojma lečenja smo tako prešli na pojam zadovoljstva, odnosno spokoja – upravo to predstavlja okvir kojim treba da se rukovodi profesionalni hirurg tokom svojih zahvata. Ne radi se o lečenju identifikovane bolesti univerzalnim načinom lečenja, već o specifičnom i jedinstvenom zahvatu. Vođeni upravo ovim načelima nakon okončanja rata mnogi hirurzi prelaze sa rekonstrukcije lica ranjenih vojnika u svet estetske hirurgije. Oni su dobro pripremljeni za svoju novu ulogu: da pruže ličnu utehu i zadovoljstvo pojedinačnom klijentu.

Teško je dati odgovor na pitanje *da li je ružnoća oboljenje* – da li je to bolest koju ne prati bol? U pokušaju da se odgovori na ovo pitanje ne postoji jednodušnost, ni među lekarima lepote, kao ni među običnim ljudima koji postaju njihovi klijenti. Pojam ružnoće, kao i sam pojam lepote, opterećen je i prepleten mnogim kulturnim i društvenim predrasudama. Svoju ulogu igraju i kolektivne predstave o ružnom, priznatom ili tolerisanom izgledu. Korekcija ružnoće i njena transformacija u lepotu nije bila ograničena samo na, recimo, eliminaciju posledica izvesnih bolesti (napr. sifilisa) ili telesnih povreda. Ona je uvek je bila praćena i pokušajima korekcije takvog izgleda koji bi mogao izlaziti iz priznatih okvira određene socijalne kategorije nekog društva, kao što je to recimo korekcija „ružnoće“ pripadnika neke „nebele rase“.

U razvoju estetske hirurgije ključnu ulogu igraju dve značajne stvari: redukcija bola tokom operacije i eliminacija rizika infekcije. Podsetimo se, prelom nastaje početkom druge polovine 19. stoleća, sa Mortonovim pronalaskom anestezije pomoću etra; paralelno se razvijala i antisepsa, čiji je model 1867. godine predložio Lister, a koji je važio sve do kraja 19. stoleća. Čini se da su ovo bile samo tehničke pretpostavke razvoja ove discipline. U svojoj knjizi *Making the Body Beautiful*, posvećenoj istoriji estetske hirurgije, profesor Sander Gilman sa univerziteta u Chicagu posebno izdvaja ideologiju prosvetiteljstva kao direktnu pretpostavku kulture moderne estetske hirurgije. Na primer, J. S. Mill (1806-73) stavlja utilitarni pojam sreće u kategoriju individualne autonomije i govori da je za neku osobu „*sreća dostižna mogućnošću sopstvenog delovanja u slobodnom svetu*“. Upravo sreća – kao moderna i artikulisana ideja zapadne kulture – postaje središnjim ciljem

estetske hirurgije. Ona se definiše kroz autonomiju pojedinca da odlučuje o vlastitoj transformaciji. U ovom smislu, estetski hirurrg ne leči oboljenje i ne odstranjuje bol, već ispunjava pacijentovu želju za promenom, koja ga prema vlastitim predstavama vodi ka usavršavanju i ka sreći.

Veliki politički pokreti se trude da promene društvene okolnosti, da političkim sredstvima eliminišu bedu i pokrenu društvo ka propagiranoj predstavi o sreći. U središtu te bede se nalazi „nesrećno“ telo. Cionizam, hrišćanstvo, komunizam, fašizam, islamski fundamentalizam – svaka od ovih ideologija operisala je (za sopstvene potrebe) vlastitom predstavom o telu, o „srećnom“ telu. Svaka od njih se trudila da stvori predstavu o „novom telu“ kao potencijalu novog sistema vrednosti. Ova politička transmutacija tela nalazi se i u pozadini kulture estetske hirurgije. U korak sa velikim ideologijama, ova kultura takođe prihvata premisu po kojoj se pojedinac može svojom odlukom promeniti i biti srećan – štaviše, danas je sve to dostižno uhvatljivo putem medicinske prakse; postati novim i lepšim znači promeniti se ili se osloboditi onoga što izaziva teskobu i nesreću – promeniti i ulepšati „nesrećno“ telo.

Prelaz

Svi znamo koliko je nos važan. Nos – taj centar našeg lica, ta središnja tačka izražavanja naših emocija. U šesnaestom stoleću, talijanski hirurrg Gaspare Tagliacozzi je prvi predstavio tehniku zamene nosa čiji nedostatak je bio posledica zaraze sifilisom. Drugačije „lečenje“ nosa iz godine 1794. godine potiče iz Indije. U časopisima tog vremena cirkulisao je oglas o nepoznatoj hirurškoj tehnici, pomoću koje se koža sa čela transplantirala kao nadomestak za nos. Već početkom devetnaestog stoleća J. F. Dieffenbach, otac moderne rinoplastične hirurgije, upotrebio je metodu premoščavanja nosa, kako bi rekonstruisao sifilistički spuštenu nos. Godine 1892. u jednom amfiteatru za operacije, američki estetski hirurrg R. F. Weir pred očima radoznale javnosti je upotrebio grudnu kost patke, kako bi zamenio nosni mostić dvadesetšestogodišnjeg sifilističara.

Profesor Gilman (koji inače prvih dvesto strana svoje knjige posvećuje isključivo nosu) naglašava kao svoju osnovnu tezu, da je estetska hirurgija dostigla svoju privlačnost zato što pomaže ljudima da prežu iz jedne društvene grupe u drugu – u onu, kao čiji članovi bi ovi ljudi hteli biti identifikovani. Omogućuje im beg od negativnog stanovišta društva prema njima, koji je izazvan njihovim izgledom. Prelaz iz često negativno shvatane grupe „Jevrejini“, „Arapini“, „Indusi“, „Iraci“, „Crnci“, omogućuje preoblikovanje nosa u željenu i socijalno više tolerisanu formu. U ovom smislu, još krajem devetnaestog stoleća, Jacques Joseph, hirurrg i autor članaka iz oblasti rinoplastičke hirurgije, govori o tome kako ove operacije nisu rađene iz rekonstruktivnih razloga. Naprosto, on je pomagao pacijentima koji su patili od „jevrejskog nosa“, i to ne samo onima sa jevrejskim poreklom, kao i onima kojima je, prema socijalnoj diskriminaciji, nos ličio na jevrejski. Zahtevi ovoga tipa bili su pragmatični a Joseph je imao osećaj, da su ove intervencije pre bile „čin milosrđa“. Na žalost, stotinu godina kasnije nalazimo prethodne tragove u gotovo nepromenjenom obliku i u istraživanju urađenom na američkom univerzitetu John Hopkins – o razlozima

odlučivanja se za rinoplastičnu intervenciju među mladim tinejdžerkama. Cilj je ostao jednak. Ne sastoji se samo od želje za brakom ili za prijateljima iz druge društvene skupine. Njegovo dostizanje čak nije bilo praćeno zanemarivanjem religiozne prakse. Ne biti u društvu registrovan kao Jevrej, a pri tome naprosto zadržati jevrejski identitet – to je bio cilj. Estetske transformacije tela omogućuju elegantno kretanje među grupama u društvu. Omogućuju pojedincima bilo društvenu kamuflažu, bilo delimičan ili potpun prelaz iz svoje grupe u onu pozitivno vrednovanu, u kojoj se nalaze oni ili samopouzdaniji i priznati, ili mladi, jači, vitkiji, privlačniji, erotičniji... Mnogo je toga za čim težimo i što bismo želeli od sebe, a što nismo, kao i toga čime bismo rado umirili bol i patnju zbog našeg spoljašnjeg izgleda.

Esse est percipi

One, koji nemaju šta da pokažu, niko ni ne zapaža. Kao da uopšte ne postoje. Kao da nikada nisu ni živeli. Kao da naprosto i nisu. Da ih nema. To je možda uvredljivo za one ružne, nesrećne, blede ili svojom pojavom sasvim neprimetne. Šta učiniti da bi bili opaženi? Da bi im život bio lakši, da bi sami, kao i ti drugi, znali, da uopšte *jesu*. Ono što je na telu tolerisano, privlačno, erotsko, ili čak lepo – može biti definisano unutar konteksta određene kulture i u datom momentu. Ova definicija razlikuje se od jednog vremenskog isečka do drugog, ali i od društva, odnosno od jedne do druge društvene grupe.

Ali usredsredimo ponovo našu pažnju na dekolte. Mnogi današnji mislioci lome glavu nad prsima. Nad mnogim stvarima, na prvi pogled tako vidljivim i jasnim, pitanja se vremenom samo gomilaju. A. F. Niemoeller, autor knjige *Complete Guide to Busty Culture (Potpuni vodič kroz kulturu poprsja)* već 1939. godine piše, da „prave grudi jesu ono, odatle žena većim delom crpi svoju privlačnost, i u njima ona ima podršku najvitalnije funkcije svojeg bića: da privuče odgovarajućeg muškarca.“ Šezdeset godina kasnije sa ovom mišlju, čini se da se slaže i Marilyn Yolam, čija knjiga *A History of Breasts (Istorija grudi)* je iznenađujuće brzo postala veoma popularna. Ona tvrdi da „za većinu nas, pre svega muškaraca, grudi su seksualni ukrasi – kruna dragulja ženstvenosti.“ Ali tu je i druga strana medalje. A. F. Niemoeller među prvima beleži, da „duže razmišljanje“ nad „neprivlačnim grudima“ ... „može direktno voditi, a obično i vodi, u psihoze, melanholiju i nezdravi mentalni stav koji se graniči ludilom.“ Kao dokaz za svoju hipotezu Niemoeller navodi prosto i ubedljivo iskustvo da je kod pacijentkinja „koje su svoje nelepe grudi korigovale u značajnijoj meri“ bilo zapaženo i znatno poboljšanje njihovog mentalnog stava.

Niemoellerove reči ublažavaju grubu razliku između hirurga kao lekara i kao zanatlije ženskih čari. Ne govori direktno o tome da su neprivlačne grudi bolest koju estetski hirurg pokušava da savlada. Pre o tome da hirurg, kao lekar, omogućuje eliminaciju potencijalnih psihičkih bolesti koje mogu biti posledica trenutnog duševnog raspoloženja devojaka i žena. Estetski hirurg u ovom smislu zapravo leči i to, ili preventivno, ili nakon pojave simptoma čiji uzrok je nesrećno stanje grudi pacijentkinje.

U radovima ovo dvoje autora, grudi se predstavljaju kao jedan od dominantnih elementa seksualnosti. Ali ni Niemoeller, niti Yolamova, ne tvrde da su grudi seksualni organi.

Po njima, one predstavljaju ukras seksualnosti, ili izvor seksualne privlačnosti, ali ne i seksualni organ. Na primer, Clellan Ford i Frank Beach – oslanjajući se na svoju čuvenu knjigu *Patterns of Sexual Behaviour* iz 1951. godine – pre bi rekli da je zapravo zaobljenost tela, a ne grudi, ono odakle univerzalno izvire ženska privlačnost.

Isto tako i Katherine Detwyler (u knjizi *Breastfeeding: Biocultural Perspective*) zastupa stanovište da grudi uopšte nisu seksualni objekti. Njihova je funkcija naprosto u dojenju. Sa druge strane Carolyn Latteier (u knjizi *Breasts: The Woman Perspective on an American Obsession*) tvrdi da je to pre kulturološko nego biološko pitanje: „U našoj su kulturi grudi seksualizovane. Predstavljaju deo ženske privlačnosti.“ Prema njoj, seksualizacija grudi gurnula je u stranu njihovu prvobitnu funkciju. Ovo ilustruje statističkim podacima Američke pedijatrijske akademije, prema kojima se 62% američkih žena koje nakon porođaja počinju da doje, polovina odustaje već krajem prve nedelje: „opterećenost seksualizovanim grudima ženama smeta pri dojenju.“ Prema njenom istraživanju, u drugim kulturama grudi nisu seksualni objekti. Na primer, u Maliju u Zapadnoj Africi su to pre butine, koje moraju sve vreme da budu sakrivene. Grudi su kao i laktovi, nezanimljivi. Takođe, postoje kulture, gde je funkcija grudi dvojaka. Tako je to u Indiji, gde se seksualnost i „proizvodnja mleka“ u grudima međusobno ne isključuju. To, da grudi predstavljaju tajanstveni tabu, treba pripisati američkom kulturnom diktatu i tržišnoj propagandi, koja je usmerena na opsesivnost pneumatskim zečicama iz časopisa *Playboy*. M. Quinn iz magazina *Time* (u članku *Rock the Resque*, 1992 [139/32]) ide već tako daleko, da ih naziva „genitalnim organima“. U ovoj kulturi su grudi pokrivene sve vreme i svuda. Na kraju krajeva, i u samoj Evropi postoje mnogi primeri izuzetaka u poređenju sa ovim tipičnim američkim fenomenom sakrivanja grudi: na primer, „topless“ nećemo naći samo u noćnim barovima, već i u mnogim regionima kao deo prirodnog ponašanja na plaži. U ovom slučaju svakako da se ne radi o nekultivisanom ili pornografskom usmeravanju pažnje na svoje telo.

Kao potvrdu teze o kulturnoj zavisnosti među grudima i seksualnošću, Ford i Beach u svojoj knjizi navode da samo 13 od 190 kultura smatra mušku manipulaciju ženskim grudima za pojavu koja prethodi ili prati seksualni odnos. Baš iz ovog razloga Dr. Detwyler se bori za to da se stane na put opsesivnosti velikim grudima determinisanoj muškarcima i kulturom, kako bi se u javnom mnjenju pojačala njihova biološka funkcija.

Susan Brownmiller u svojoj knjizi *Femininity* takođe potvrđuje ovu zaveru muškaraca protiv žena: „Neosporno je da su muškarci stvorili ovaj fetiš veličine i oblika (grudi), zato što samo dojenje nema ništa zajedničko sa njenom veličinom ... ali njihova funkcija u seksualnoj shemi muškog erotskog zadovoljenje odavno je podupirala mit da je žena sa ravnim grudima neseksualna ili nepodatna. Na drugoj strani, žena sa velikim grudima se obično smatra za onu koja pokazuje svoju seksualnost ili privlači u ovom smislu pažnju.“

Ova poslednja rečenica očito opisuje realno stanje stvari, za šta je dovoljno je da se podsetimo na karijere nekih američkih striptizeta. Dama sa umetničkim imenom Susan naglašava, da su izdašne grudi značajnom prednošću za strip-show: „Veličina vaših grudi uvek predodređuje, koliko ćete imati narudžbina“. ²⁰ Fanny Belie Fleming, poznatija kao *Blaze Star* (Plamena zvezda), takođe pripisuje svoj uspeh kod publike 50. i 60. godina svo-

²⁰ Daphina Ayalah and Issac Weinstock, *Breasts: Woman Speak about Their Breasts and Their Lives*, New York, Summit, 1979; p. 75.

jim „velikim bombama.“²¹ Njena saradnica iz *Georgie Tempest Storm (Divlja oluja)* govori, da su je ubeđivali da postane striptizeta, i pokušavali da uteše time da sa svojim ogromnim grudima ima zagarantovan uspeh kod publike.²² Velike su grudi imale ključnu ulogu i u životu Carol Dod tokom 60. i 70. godina: svoju karijeru je počela kao nezapažena striptizeta, a kraljicom strip-scene San Francisca postala je tek kada se odlučila za povećanje grudi sa veličine A na dvostruko DD.²³

Fascinacija grudima u zapadnoj kulturi bila je očigledna već na samom začetku istorije striptiza, a javlja se i u uspešnoj karijeri jedne od pionirskih figura kakva je Carrie Finnell. Iako je njena figura nedvosmisleno bila popunjena (danas bismo iskreno mogli da kažemo da je gojazna), i mada je već davno prešla zenit, početkom dvadesetih godina prošlog veka bila je u stanju da održi punu pažnju publike samo zahvaljujući svojim grudima. Radom grudi je bila u stanju da sasvim prikrije sve ostale nedostatke svoje pojave. Tajna uspeha se sastojala u tome što je izvanrednom kontrolom grudnih mišića i izvežbanim pokretima mogla je da svaku dojku usmerava u željenom pravcu, čak je mogla i nezavisno da ih vrti, kako prema spolja, tako prema unutra. Ova barokna individualna sposobnost prvih striptizeta danas je, na žalost, sasvim zaboravljena, dok su sve ostale mogućnosti skretanja pažnje na grudi su redukovani samo na njihovu veličinu. Umesto brojnih sati pregornog vežbanja koje je Finnellova morala da apsolvira, danas se o uspehu odlučuje gotovo isključivo na operacionom stolu.

Uvećanje ove vrste kao aktualni trend cele porno-industrije može se lako videti i dokazati – dovoljno je zaviriti na bočnu stranu trafike sa novinama ili u specijalizovanu radnju za odrasle. Izrazit primer u ovom smislu je i Wendy Whoopers, današnja vrhunska porno-zvezda, američka varijanta Lolo Ferrari. I kad, istini za volju, mnogi analitičari ovoga medija nagađaju da će nakon karijere svoje gigantske grudi okačiti o klin i da će se odlučiti za neki manje zahtevan par kako bi uopšte mogla da pere suđe ili koristi tastaturu kompjutera sa obe ruke.

Globalizacijske stranputice: kako s tim izaći na kraj?

Nema samo porno-industrija zanimanje za velike grudi: ono što se u njegovim okvirima događa, jasno odražava stanje u društvu. Prema statistikama do 1992. godine, u Sjedinjenim Državama od 1,6 do 2 miliona žena ima implantate u grudima. Prema najnovijem istraživanju *Američkog društva za rekonstruktivnu hirurgiju (ASPRS)* od 1992. do 1998. godine ovaj broj je porastao čak za 306%. Od toga isključivo na augmentaciju (povećanje) grudi otpada četiri petine, a od ovog broja približno jedna petina predstavlja rekonstruktivne zahvate, koji predstavljaju rešenja posledica mastektomije, odnosno odstranjenja raka dojke.

²¹ Blaze Starr and Huey Perry, *Blaze Starr – My Life as Told to Huey Perry*, New York: Simon and Schuster, 1974, p. 99-100.

²² Tempest Storm and Bilij Boyd, *Tempest Storm – The Lady is a Vamp*, Atlanta, Peachtree, 1978, p. 99-100.

²³ Tom Wolfe, *The Pump House Gang*, New York, Bantam, 1968, p. 70.

Implantati u grudima su bili veoma retki tokom 60. i 70. godina. Vladalo je uverenje da su prilično tvrdi na dodir. Kasniji proizvođači razvili su silikonske implantate sa tanjom membranom u koji je bio stavljen „tečniji“ silikonski gel. Grudi su bile „uljastije“, ali je opna implantata i lakše pucala, silikonski gel bi se iznutra izlio, što je njegovo odstranjenje gotovo isključivalo. I ovi su modeli bili dosta tvrdi. Osim toga, tragovi od operacije su uzrokovali neprijatan osećaj i teškoće pri pokretima grudi. Ovo celo razdoblje su se implantati u Americi prođavali bez ikakvog vladinog nadzora. Tek je 1976. godine *Federalni ured za hranu i lekove (Food and Drug Administration)* omogućio u Americi pravnu regulaciju ovih medicinskih zahvata. I dalje su shvatani za kozmetičke i nije im se pridavala neka veća težina.

Analiza formi koje su ušle u izbor ovih implantacija svedoči da ne postoji neki jednoznačan i univerzalan željeni oblik. Pre bi moglo biti reči o trendovima koji se menjaju iz godine u godinu zajedno sa modom i standardima tržišta. Istoričari grudnjaka tvrde da u slučaju njegovog oblika postoje različiti aspekti i elementi koji određuju zahteve koje bi trebalo da ispunjava. Dr Miriam Stopard posvećuje veliki deo svoje knjige *The Breast Book* izradi i modeliranju grudnjaka, kao i prilagodljivosti industrije aktualnim zahtevima koji se tiču oblika i stila. Kao ključni momenat stavlja rešenje noseću konzolu grudnjaka, odnosno grudnjak sa pojačanjem. Howard Huges je ovaj grudnjak dizajnirao 1943. godine za Jane Russell u filmu *The Outlaw*: podignute i razdvojene grudi pomogle su da Russelova postane legendom.

Iz današnjeg ugla gledano, još pre trideset godina, augmentacija je bila srazmerno diskretna, iako je njena funkcija ipak sastojala u tome da se određeni deo tela učini uočljivijim. Plastični hirurg Benjamin Shore, iskustvom iz vlastite prakse, za nedeljnik *Alberta Report*²⁴ svedoči o današnjim trendovima. Kada je u njegovu ordinaciju ušla 30-godišnja pacijentkinja da joj preradi implantate, bio je pomalo uznemiren. Pre godinu dana već je dala da joj se ugrade implantati sa rastvorom soli veličine dvostrukog D (što odgovara zapremini od pola litre na jednu dojku). Posle toga je opet došla sa zahtevom za 800 cm³. Nakon šest meseci vratila se opet: sada je htela smanjenje zato što, uvek kada legne na leđa, ne može da diše. „Nije to bila nikakva plesačica. To je bila sasvim obična žena koja je htela da se dobro oseća i mislila je da će upravo ovim to postići“, govori ovaj lekar i naglašava da više neće saradivati na sličnim ekstravagancijama neodlučnih žena. Žene u njegovu ordinaciju dolaze već tri decenije. Većina njih nema posebne zahteve, osim toga što žele takvo povećanje grudi „koje će izgledati prirodno.“

Čini se da se pojam *prirodnosti* u međuvremenu pomerio. Tokom sedamdesetih godina to je značilo implantate od 100 do 120 cm³. Današnji pojam *prirodnosti* uzima u obzir dodavanje implantata sa obimom od 375 do 450 cm³. „Oko 10% žena želi da ih ima daleko veće nego onda. Pored toga još hoće da one budu više, skroz neprirodno,“ govori dr Shore. „Iznenaden sam što ženama moram da objašnjavam da će to izgledati neprirodno, da će im grudi izgledati skroz kao da su veštačke. Oni mi uskaču u reč time da je to sasvim u redu, da baš takve hoće. Ja sa takvim pacijentima nemam više nameru da se bakćem.“

²⁴ Joe Woodard, „Pumped Pierced Painted & Pagan“, *Alberta Report*, August, 17, 1988.

Kanadski hirurg Gregory Waslen iz Calgaryja vrednuje trend „mamutskih grudi“ kao geografski fenomen posebno prisutan u onim američkim državama gde se gaji grejpfrut. Pri čemu verovatno ima u vidu to da se danas u Americi kao odgovarajući obrazac grudi najčešće smatra upravo oblik ovog voća. „*Ali mi nismo u Kaliforniji ili na Floridi i pored toga što deo tržišta, oko 2%, hoće nešto što odstupa od normalnog, a što danas predstavlja uobičajenih 250 do 400 cm³ (od korpice veličine od C do D).*“ Kalifornijski hirurzi zato iznose svoju bojazan koja se tiče toga da li će (i koliko dugo) moći da održavaju, kao prirodnu, gornju granicu implantata u vrednosti od 1000 cm³, dakle, jedan litar po dojci. Paralelno sa ovim razvojem raste i interes za istovremenu liposukciju (odstranjivanje masnog tkiva), pre svega sa kukova, kako bi kukovi od rebara nadole nalikovali na dečake. Najviše traženo je tzv. „antigravitacijsko“ podizanje i nadstandardno povećanje grudi, čiji oblik podražava grejp, i to nad strukom koji je sužen odstranjivanjem masnog tkiva.

Ova moda, u početku tipična za više slojeve društva, pomalo se širi do takve mere, da statistički gledano današnji pacijenti predstavljaju sve slojeve i takoreći američki društveni prosek. Još je zanimljivije da je nastao generacijski pomak. Studenti antropologije, sa A & M univerziteta u Texasu, otkrili su, na primer, da viši slojevi sa područja Forth Wort u Dallasu svojim ćerkama nakon završene srednje škole poklanjaju operaciju uvećanja grudi. Ovaj generacijski pomaci su vidljivi i na drugim formama ulepšavanja. Kanadski umetnik Roman Corkery iz Calgaryja, koji je i vlasnik studija za tetoviranje i body-piercing, govori o svojim novim zgodama ovako: „*Mamice dolaze sa svojim 15-godišnjim ćerkama, da im stavim mali prsten na pupak ili bradavicu. Posle njih dođu još četiri njene prijateljice, a onda još daljih osam...*“

Paul Vitz, profesor psihologije sa univerziteta u New Yorku i autor knjige *Psychology as Religion*, tvrdi da su velike grudi samo modni hit. Naglašava da je reč o posledici srozavanja nekada dominantne judeo-hrišćanske etike i kulture. Osim (muškog) obrezivanja, judaizam i hrišćanstvo zabranjuju zahvate koji zadiru u izgled ljudskog tela. Ove praktike se povezuju pre sa paganskim i animističkim kulturama. Velike grudi postaju materijalni objekti, a sve manje predstavljaju objekte seksualnog interesa. Menjaju se u znake socijalnog statusa, imaju podjednako značenje kao srebrni prstenovi na vratu afričkih žena. Društvene grupe uvek same ustanovljavaju koji je oblik telesne modifikacije poželjan. Prilagodavanje – i onda kada je često bolno – mora imati vidljivu posledicu.

Masovna transformacija poprsja nije čisto američki fenomen. Niti je to fenomen spojen sa bogatstvom i blagostanjem. Mlade Argentinke isto tako žude za povećanjem grudi – u duhu tradicionalnog španskog shvatanja prsate žene kao erotične. Od 1970. godine obavljeno je milion operacija, tj. takav zahvat je apsolvirala svaka trideseta Argentinke. Na drugoj strani, iskustvo iz Brazila donedavno je pokazivalo obrnut trend. Roditelji iz srednjih slojeva ćerkama poklanjaju operaciju redukcije grudi na veličinu koja odgovara predstavi o „slatkoj šesnaestogodišnjakinji“. Time im omogućuju da se otarase uvreženih kulturnih znakova niže vrste – crne, primitivne, i u društvu označene kao prsate. Velike, drmusave grudi su i u evropskoj kulturi bile shvatane kao primitivne, i to krajem 19. stoleća, kada Herman Heinrich Ploss, u svojoj etnografskoj studiji prvi put objavljenoj 1885. godine, govori o grudima „crne“ rase da liče na „kozije vime“. U sličnom duhu i antropolog Hans Freudenthal, u svojem eseju iz 1927. godine *Muttersprache und Mutterbrust (Maternji*

jezik a materinska gruda), ide čak dotle da pripisuje strukturu primitivnih jezika oblikovanju pritiskom masivnih majčinih grudi, pri čemu upućuje na primer ishrane kod „hotentota i bušmana“, kao i na „divlje zvuke njihovih jezika, koji su u skadu sa majčnim buzdovanskim grudima koje oblikuju usne dojenog deteta.“

Barbie

Trend „izbeljivanja“ i udaljavanje od „znakova crne rase“ najkarakterističniji je i za današnje brazilsko društvo. To je očigledno na programima televizija – koje se snažno trude da monopolizuju kriterijum modela lepote, prestiža i moći u brazilskim socijalnim okvirima, a u kojima su baš predstavnici „mulatto“ i „mestizo“ populacije u većini. Svako jutro za milione brazilске dece dan počinje televizijskim programom *Globo TV*-mreže (inače četvrte po veličini u svetu), u kojem skromno obučena plavuša Xuxa predstavlja svoju dečiju zabavnu estradu ispunjenu igrom i pesmom. Ovaj bivši model za *Playboy* i glumica u erotskim filmovima predstavlja otelovljenje lutke Barbie. Xuxa se brzo uzdigla do visokog društva i za decu je postala nacionalni heroj. Njen uspeh odražava nade „mulatto“ populacije o mogućem prilagođavanju propagiranom modelu lepote i zapadnim vrednostima. Njena pojava, u kojoj se mešaju kontroverze brazilskog društva, predstavlja smesu seksualnog simbolizma i nevinosti, dok samo njeno ime Xuxa (Šu-ša) ima dosta asocijativna značenja kako na španskom tako i na portugalskom. Na primer, u čileanskoj varijanti španskog jezika, njeno ime predstavlja vulgaran narodski izraz za vaginu. Čestim ponavljanjem ovoga imena na konferencijama za štampu, ili njegovim frenetičnim skandiranjem na koncertima od strane obožavalaca, narušava se kako konvencija tako i cenzura. Sa druge strane, pojačava se druga konvencija – tradicionalni pogled na ženu kao seksualni objekt.

I pored toga što se brazilsko društvo trudi da usvoji zapadne vrednosti i obrasce, kao što je to na primer Barbie, tradicionalna osećanja su stalno prisutna kod najsiromašnijih slojeva. Nancy Scheper-Huges u svojoj studiji *Death Without Weeping: The Violence of Everyday Life in Brazil* (*Smrt bez tuge: Nasilje u brazilskom svakodnevnom životu*) skreće pažnju na to da je u Alto de Cruzeiro, koje je tipično brazilsko mesto sa ogromnom smrtnošću dece, odnos dece prema lutkama kao i predstava o njihovoj lepoti, nisu tako intenzivni kao kod dece iz drugih slojeva. Za ovu decu odmalena postoje „negativne asocijacije o odnosu između lutaka iz kartonske kutije i leševa mrtvih srodnika u dekorisanim sanducima od lepenke“. Jedna starija žena iz Alto na primer spominje: „Kada bi na Rua dos Sapos, gde sam kao dete odrastala, umrla beba, sused bi poslao baš po mene, zato što sam uvek rado oblačila lutke, da je ‘probudim’ ... Uzimala sam bebu u naručje na kolena, a ona je bila baš kao lutka, sa kojom sam se igrala.“

Barbie, napravljena u firmi *Mattel*, već više od pola stoleća predstavlja tradicionalnu lutku za devojčice u Americi i Evropi, i pored toga što je prvobitno bila zamišljena kao seksualna igračka za odrasle muškarce. Prvi put se pojavila krajem pedesetih godina na stranicama zapadnonemačkog tabloida *Bild Zeitung*, na karikaturama na kojima je predstavljena kao lascivna i opscena Lilli. Njena plastična figura, koja korespondira sa uvreženom predstavom o prostitutki, odmah je postala hit u zadimljenim barovima i bila je

popularna kao duhoviti pornografski poklon kod zavodjenja. Ruth Hanler je kupila tri primerka figurice Lilli u Lucernu baš kada je sa svojim mužem osnivala firmu *Mattel*. Dva komada za svoju ćerku, a jednu za sebe. Kada je videla kako se ćerka identifikovala sa igračkom i kako se rado sa njom igra, rekla je sebi: „Ne može se zvati nikako drugačije sem *Barbie*.“ Ken (muški lik koji predstavlja njenog obožavatelja) dobio je ime prema njenom sinu, ali nikada nije postao toliko popularan.

U konzumnom društvu, uz pomoć „nemilosrdnog“ marketinga, *Barbie* se nametnula kao kulturna ikona. Svojim naglašenim proporcijama predstavlja anatomski plastični obrazac ženskog savršenstva. U patrijarhalnom svetu je *Barbie* nešto što se od žene

od detinjstva očekuje da oponaša. Već su krajem 60-ih godina kritičari počeli da upoređuju *Barbie* i nage zečice iz časopisa *Playboy*. „Utelovljuje apsurdnu predstavu onoga što žena treba da bude“, tvrdi Dierde Day McLeod, majka koja ne dozvoljava svojoj petogodišnjoj devojčici da ima *Barbie*, „neću da moja ćerka raste opterećena na ovaj način.“ Američka devojčica poseduje prosečno sedam primeraka ove polivinilhloridske igračke.

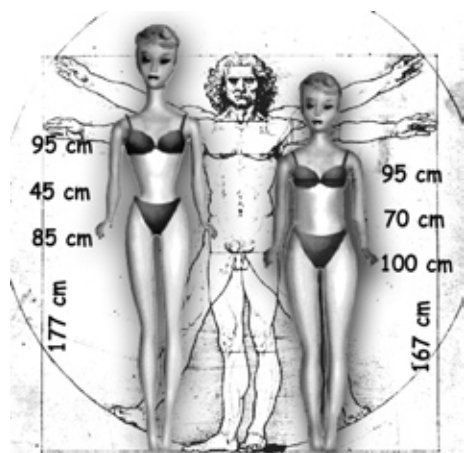
Sa bremenom stalne konfrontacije sa idealom lepote izrastaju ne samo američka deca. U nedavnom istraživanju ishrane načina i predstave o vlastitom telu, urađenom na uzorku od 600 tinejdžera iz Viktorije u Australiji, Susan Paxton je došla do sledećih rezultata: 70% devojčica hoće da bude mršavija, čak i onda, kada su pothranjene. Ovo korespondira sa opštim trendovima: dve trećine žena u Viktoriji želi da smrša, iako samo jedna trećina ima povećanu težinu. Svaki dan oko 60% žena iz Australije drži neki oblik dijete. Vruća linija za pomoć deci (*Kids Help Line*) dnevno registruje 3000 poziva mladih ljudi koji nisu zadovoljni svojim izgledom ili proporcijama. Mnogi od njih neće izbeći jednom od dva poremećaja koji su u zapadnom svetu povezani sa ishranom: a to su *anorexia nervosa* i *bulimija*. Od anoreksije trpe većinom devojčice i mlade žene. Njihov ideal je upravo figura *Barbie*, ali pored nje i oni koji i sami priznaju da su trpeli ili da trpe od ove bolesti (*Jodie Foster*, *Dolly Parton*, *Kate Moss* ili *Pamela Anderson*). U Americi od anoreksije svake godine umire 150 hiljada žena. *Bulimija*, koja se povezuje sa unošenjem preterane količine hrane, ne mora da znači i preteranu težinu: posledica je često nalik anoreksiji, zbog toga što bolesnici, mada gutaju hranu, naknadno je i povraćaju (od čega su trpele *Demi Moore*, *Jane Fonda* ili princeza *Diana*).

Naučnici sa univerziteta Harvard u Bostonu su istraživali i popularne akcione igračke kojima se igraju dečaci, kao što su to, na primer, likovi iz filma *Star Wars* ili *GI Joe*. Figura *GI Joe* iz 1960. godine ima bicepse čiji obim bi bio 30 cm, što bi odgovaralo proporcijama prosečnog muškarca. Ali model iz 1997. godine ima bicepse čiji obim je 65 cm. Psiholozi

„Ich kann mich doch darauf verlassen, daß du bestmal nicht guckst?“

„Ich hätte eine Axtgeisse und wüßte noch lange nicht hier, wenn nicht ein junger Ferngolflover lieblich mit angetan hätte.“

dom ženom, Barbie ima izrazito duže noge i vrat, a viša je od proseka (177 cm u poređenju sa prosečnom visinom američkih žena od 167 cm). Iako njene grudi odgovaraju savremenom američkom proseku (95 cm u obimu), kukovi su joj za 15 cm uži a struk je uži čak za 25 cm.

Estetska hirurgija danas se javlja zapravo svuda. Njenim posredništvom ideali lepote su dostignutiji. Ona je štiti pred psihičkom patnjom i omogućuje „prelaz“ – od nezadovoljstva sobom do sreće. Modni časopis *Allure* je u avgustu 1988. godine nekolicini plastičnih hiruruga postavio pitanje: „Šta žene stvarno hoće?“ Prema njihovim odgovorima, današnje pacijentkinje „neće da izgledaju prirodno već neprirodno.“ Današnji ideal lepote nisu grudi kruškastog oblika, već grudi visoke, velike, tvrde i – skroz veštačke. Njihov željeni izgled, podjednako „nadprirodni“ kao i izgled Barbie, omogućuje im lakše „prebacivanje“. Omogućuje ženama da se lakše zaposle i nađu svoje mesto u društvu. Ono je jednostavnije ako su vidljivije, privlačnije, mlađe, i zahvaljujući tome, uspešnije, zadovoljnije. Za svakim pultom, u prodavnicama, bankama, baru ili trafici sa novinama i cigaretama, svuda gde prodaja zavisi od direktnog kontakta sa mušterijom, pronaći ćete žene koje znaju da učine ubedljiv pozitivan utisak. Žene su ovih okolnosti svesne i prilagođavaju se zahtevima tržišta. Lepota i privlačnost prodavačice povećava obrt, a to je korisno za vlasnika, kao i za samu prodavačicu. Na drugoj strani, visokim nivoom ispunjenja ovih zahteva, žene stvaraju međusobnu konkurenciju, tako da je teško reći ko stvarno novim, ambicioznijim, „natprirodnijim“ zahtevima utiče na tržište – zaposlene žene ili oni koji ih zapošljavaju?

Dijalektika grudi – konfrontacije u grudnjaku Može li se smiriti to komešanje iz grudnjaka?

Teza: Susan Faludi je za svoju knjigu – *Povratni udar: Neobjavljeni rat protiv američkih žena* (*Backlash: The Undeclared War Against American Woman*) – pronašla inspiraciju u rezultatima studije u kojoj se tvrdi da žena iznad 30 godina prirodnog izgleda, koji odgovara njenim godinama, ima šansu od samo 20% da se uda. Kada ima 40 godina, ova šansa pada na skromnih 1,3%. Ove brojke same za sebe nisu sporne. Ono na šta se ova žena (koja je i nosilac renomirane nagrade *Pulitzer*) usredsredila, predstavlja pokušaj da se demaskiraju uzroci ovoga stanja, kao i pritiska kojem su izložene žene u američkom društvu, u kojem se – prema Barbary Ehrenreich [Stamping out a Dread Scrouge, *Time* 139(7):88] – male grudi označavaju kao „deformitet“ i „bolest“ (*micromastia*). Faludi se svrstava među misliteljke radikalnog krila sociofeminizma, kojem pripadaju još i Naomi Wolf (autorka *Mita lepote*) ili recimo, Camille Paglia (*Sex, Art and American Culture*, 1992). Ove autorke smatraju da Barbie predstavlja „pornografski android“ kojim muškarci ženama diktiraju pravac u kojem treba da bude usmeren njihov pregled „kako da ispune muške želje.“

Antiteza: Tara Maginnis, u posebno zanimljivoj disertaciji posvećenoj ženskom idealu na američkoj pozornici (*Fashion Shows, Strip Shows and Beauty Pageants – The Theatre of The Feminine Ideal*), donosi svedočanstvo i o drugačijim pogledima. Većina striptizeta tvrdi da muška fascinacija ženskim grudima ženama olakšava manipulaciju muškarcima. Ovo stanovište deli i Deirdre English, koja se u članku *Politika porna*²⁵, trudi da pruži odgovor na pitanje: „Ko je zaista eksploatisan pornografijom?“ Ona dolazi do zaključka da je konzument više eksploatisan nego stvaralac. H. M. Alexander, u danas već antologijskoj studiji *Striptiz* (*Striptease: The Vanished Art of Burlesque*), još 1938. godine intervjuisao je striptizetu o tome da li joj posetioci tokom predstave prave bilo kakve probleme. Dobio je sledeći odgovor: „Oni? Rekla bih da ne. Ja zaradim dvaput više od bilo koga od njih. Meni je bolje nego njima.“ Zaključak ove umetnice potvrđivao bi tezu po kojoj su tokom striptiza muškarci zavedeni i izmanipulisani na najprostiji način, zato što plaćaju visoku cenu svoje „programirane“ fascinacije ženskim telom.

Pravi uticaj „Barbie-izgleda“ na okolinu beleži i Tanya Augsburg sa Arizona State University u svojoj disertaciji *Private Theatres Onstage*²⁶ ali i drugim radovima koje je posvetila transformacijama tela²⁷. Predmet njenog istraživanja bila je ne samo francuska performerka Orlan, već i Cindy Jackson, poznata kao Živa Barbie. Jacksonova je sa operacijama počela, kao uostalom i Orlan, početkom 90-ih godina. Nije baš mnogo oduševljena kada je porede sa Orlan. Orlan izgleda, nakon mnogih ekstremnih intervencija, skroz neprirodno (rekli bismo, kao vanzemaljca) – ima čak prerađene kosti lica, koje liče na antene. Cilj Jacksonove sastojao se u imitaciji zapadnog ideala lepote, tj. u želji da postane živa Barbie,

²⁵ „The Politics of Porn: Can Feminists Walk the Line?“ *Mother Jones* 5 (1980): pp. 20, 22–23, 43–44, 48–50

²⁶ *Private Theatres Onstage: Hysteria and the Female Subject from Baroque Theatricality to Contemporary Feminist Performance*, 1996.

²⁷ Orlan's Performative Transformations of Subjectivity, in *The End(s) of Performance*, eds. Peggy Phelan and Jill Lane. New York: New York University Press, 1998. 285-314.

a što joj je i pošlo za rukom, posle deset godina i skoro trideset hirurških zahvata. Nakon susreta sa njom, Augsburgova je ocenjuje kao ženu koja izgleda mlađa skoro deset godina, kao kada bi bila pred tridesetom, i pored toga što joj je stvarno četrdeseta. „Nikada se nisam osećala tako ružnom kao te večeri. Jedan za drugim su joj prilazili momci i govorili da je najlepša žena koju su videli. U baru u kojem smo sedeli mene niko nije ni pogledao – svi su gledali samo u nju. Primetila sam kako jedan yuppie, koji je inače pun samopouzdanja, vidno drhti dok joj daje vizitku. Od tada sam postala pobornik Cindy Jacksonove“, poverava se Augsburgova, posle zajedničke šetnje sa Cindy.

Amerikanka Cindy Jackson je, nakon završene škole, radila kao fotograf u Londonu. U svojoj 30. godini nasledila je

od oca novac koji je odlučila da investira u promenu svog izgleda – do danas je investirala skoro dvesto hiljada dolara. Živa Barbie, koja nikada neće propustiti da pomene da je članom kluba *Mensa*, jednom je za dnevne novine *Times* rekla sledeće: „Došla sam niodkuda i želela sam moć. Mislila sam, ako izgledam mlađa i lepša, da ću imati moć. I znate šta? Ja je imam.“ (*The Times*, 2/7/1995). Danas radi kao vrhunski plaćeni promoter plastične hirurgije i svoja bogata iskustva iz ove oblasti je pretočila u knjigu o tajnama plastične hirurgije – *Cindy Jackson's Image and Cosmetic Surgery Secrets including the Ultimate Guide to Cosmetic Surgery* – u kojoj možete da dobijete detalje o, na primer, titanskim šrafovima u vilici, ili o drenaži masnog tkiva iz kolena. Komentariše i svoj slučaj, kao i zapravo sve današnje uobičajene estetske operacije i to po abecednom redu – od *Augmentacije grudi* do *Vaginalnog suženja* i *vulvoplastije*, odnosno, *redukcije vulve*.

Ove fenomene Donna Haraway komentariše rečima, da nam tehnologija već zadire pod kožu. U svom zapaženom članku *A Cyborg Manifesto*,²⁸ zastupa stanovište da žene „postaju kibernetički organizmi, hibridi mašina i organizama, kreature ne samo stvarnog društva, već i fikcije.“ Sa druge strane, lekarka Krista Scott-Dixon u svojoj propagandnoj brošuri *Cyborgs in the Gym*,²⁹ brani naučnu i tehnološku praksu u preoblikovanju tela. Feministkinje posmatraju fenomen oblikovanja tela „spolja“ – to znači, iz istorijskih, socijalnih i drugih aspekata – tako da često ne vide ono što vide oni koji se posvećuju usavršavanju svojega tela. Ne postoji nešto takvo kao što je definitivna prirodnost tela. Konfiguracijom svojeg tela, ako na to gledamo „iznutra“, žena prekoračuje granice prirode i stvara neko novo telo. Da bismo pri oblikovanju postigli izvestan rezultat, neke stvari se putem moraju izgubiti. Tehnologija i nauka nam pomažu kako da ove gubitke koje su posledice vežbanja obnovimo, odnosno, kako da lakše dosegne željene rezultate treninga. Zato je potpuno prirodno da, ako hoćemo da postignemo savršenu figuru – a to se ne tiče samo vrhunskih sportista, već upravo amatera koji stavljaju težište na izgled tela – da su onda

²⁸ „A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century,“ u *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature* (New York; Routledge, 1991), pp. 149-181.

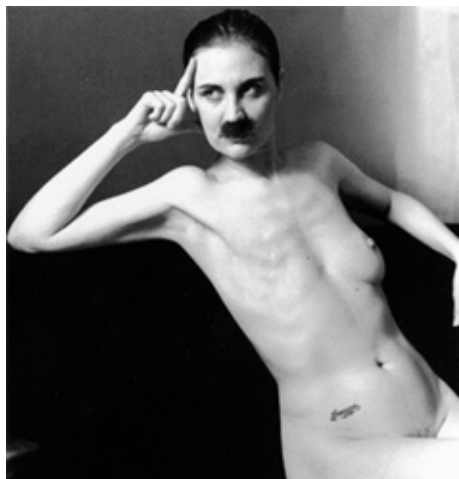
²⁹ *Cyborgs in the Gym: The Technopolitics of Female Muscle* – <http://www.mesomorphosis.com/articles/scott-dixon/cyborgs.htm>.

neophodne izvesne intervencije sa strane. Na primer, grudi sadrže mnogo masnog tkiva koje nestaje kod intenzivnijeg vežbanja ili dijete, što se odražava na njihov oblik. Zato mnoge gimnastičarke imaju ili mala prsa ili ih uopšte nemaju. Veštački implantati omogućuju telima ovih žena da im se povrati prirodan izgled.

Današnje tržište zaplavljeno je raznim pomagalima i sredstvima koji omogućuju ulepšanje izgleda, a time i manje bolno uključivanje u društvo. Prema istraživanju *Američkog ureda za rad (U.S. Labor Department)* iz marta 1988. godine, 62,5% tinejdžera ima oba zaposlena roditelja, i zato ovi mladi ljudi na sebe uzimaju veliki deo odgovornosti za kupovinu, pri čemu imaju redovno dostupne kreditne kartice svojih roditelja. Roditelji i sami često kupuju putem pošte ili preko interneta, gde je kontakt sa proizvodima „anoniman“. U svojem problematičnom uzrastu u kojem njihov rast nije još završen postavljaju sebi veliki broj pitanja, na koje odgovor nalaze u reklamama: „*Da li ću biti lepa (ili ružna)?*“, „*Da li bih mogao da budem mišićaviji?*“, „*Da li će se moje grudi uopšte razviti?*“, „*Da li moj ten uopšte ima seksualnu privlačnost?*“, „*Nisam li predebela?*“. Ovo su samo neka od pitanja na čije odgovore su mladi ljudi tih godina trošili prosečno 93\$ mesečno. Iz ovih razloga je *Federalni ured za hranu i lekove (Food and Drug Administration)* smatrao neophodnim da objavi upozorenje kako sredstva i dijete koji su propagirani u časopisima za mlade – koji omogućuju da se „ceo dan jede i mršavi“, ili obezbede „prelepe, proporcionalne grudi“ – nemaju nikakav učinak.

Ovo obaveštenje za javnost došlo je sa tridesetogodišnjim zakašnjenjem. Takav proizvod je svakako i atraktivna pumpa za povećanje prsa, koja i danas privlači strasne sakupljače medicinskih podvala. Sistem pumpe – koji se sastoji od pumpe, plastične cevčice i tri korpice u različitim veličinama – „radi“ na principu stvaranja potpritiska. Ovaj aparat ima i svog blizanca za muškarce, čija funkcija je povećanje penisa, a oglase za njegovu prodaju nalazimo na poslednjim stranicama časopisa, kao što je recimo popularan muzički magazin *The Rolling Stone*. *FDA* upozorava da sve te precenjene pomade – u čijoj osnovi se često nalaze takvi sastojci kao što su med, timijan, aloja ili šafran – kao i medikamenti ili druga pomoćna sredstva, u najboljem slučaju mogu osnažiti mišićni sklop, ali sa povećanjem grudi nemaju ništa zajedničko. Istina je da uputstvo na nekim od tih proizvoda obećava mnogo: na primer, porast grudi za dva broja korpice tokom osam nedelja. Na drugom mestu stoji obećanje da njihovo povećanje može biti opaženo više na subjektivnom nivou, odnosno, da nakon određenog perioda korišćenja medikamenta ovo povećanje bi moglo biti vidljivo za vašeg ljubavnika.

Dalji udarac za lepotu dogodio se kada je 1992. godine *FDA* objavio moratorijum na operacije i tržišna pitanja koja se tiču silikona: nije se radilo samo o gelovom implantatu, već i o, npr. silikonskom „sočivu“. Razlog za to je bilo saznanje, da je silikon potencijalno opasan, pre svega za zdravlje žena. Moratorijum je uslovio porast u sektoru turizma. Za Amerikanke su željene destinacije postali Meksiko, Francuska, Nemačka i Velika Britanija. Ovi izleti imali su riskantnu motivaciju, jer su u slučaju komplikacija, njihovi lični lekari, sa kojima imaju potpisan ugovor o zdravstvenom osiguranju, bili hiljadama kilometara udaljeni. Ali, sa druge strane, pacijentkinje su mogle lepo da kombinuju plastičnu operaciju sa, na primer, posetom Shakespeareovom rodnom mestu i njegovoj pitoresknoj okolini, sa posetom novootvorenom pariskom *Disneylandu*, ili sa uvek atraktivnim trkama *Formule 1*.

Grudi takođe povremeno izazivaju uznemirenje i kao tema u intelektualnim krugovima, gde se javljaju nova i često međusobno sasvim oprečna stanovišta. U ovim krugovima, na jednoj njihovoj strani, nalazi se radikalno krilo feminizma (popularno označeno kao *femi-nazi*) koje se trudi da povećanje grudi demaskira kao mušku zaveru, iza koje se nalazi – prema Faludijevoj (a takođe i Dettwylerovoj) – skriva cela lekarska profesija, kao i muškarcima ovladani mediji. Sa druge strane, čini se da je najveću izdaju ovoga krila priredila feministička profesorka Jan Breslauer. Ona se, nakon mnogih kako žučnih tako i tananih diskusija na ovu temu, i sama odlučila za augmentaciju. U članku, koji je napisala za

Playboy, o vlastitoj operaciji govori „Poznata mi je stranačka linija prema kojoj žena, koja je dala da joj se hirurški povećaju prsa, predstavlja žrtvu patrijarhalne kulture ... Ali feminizam je postao kontrola nad vašim životom i telom.“ Curtney Love, Cher, Jane Fonda, Nina Hartley, između ostalih, takođe se slažu u tome da modeliranje vlastitog tela ne čini od žene žrtvu: ako žena poželi uvećanje grudi, ima pravo na to da se odluči – to sebi može da dozvoli i kao feministkinja, i kao osoba.

O tome kako je ovaj problem shvaćen iz raznih perspektiva, možemo više doznati iz knjige Marcelle Karpo a Debbie Stoller *Vodič za poprsje kroz novi devojački poredak*.³⁰ Kroz redove ove knjige nalazimo i koncepciju koja oglašava povratak realnosti, kao i potrebu da se trudimo da budemo samim sobom. Tako, na primer, Susie Orbach tvrdi da je upravo „masno tkivo ključno žensko pitanje.“ Ne bi trebalo da se stidimo svoje gojznosti i da u prekomernom jelu i ishrani tražimo neprijatelja. I kampanja firme *Bodz Shop* je počela svoje prve korake u ovom pravcu pod sledećim geslom: „Osim onih osam, postoji još tri milijarde žena koje ne izgledaju kao supermodeli.“ Marcia Ann Giles pie nam iz istog razloga napominje: „Kucnuo je čas da se kaže: Hej ogledalo, kašljem ja na to što nisam visoka metar i devedeset!“ Ovom trendu se priklanja i poznata tridesetsedmogodišnja Pamela Anderson Lee, koja je dala da joj se njene veštačke grudi jednostavno odstrane. Za časopis *The Los Angeles Times* (u članku „Going Natural“, May, 17, 1999), izjavila je da je to učinila iz ličnih a ne zdravstvenih razloga. Za ovaj korak se odlučila kada je shvatila da je prirodnost prelepa: „Umorna sam od toga što izgledam kao Dolly Parton.“ Njena prijateljica Mary McDonough priča o tome da Dolly može predstavljati uzor za „one žene, koje hoće same da se nose sa svojim telom.“ I ona je takođe obesila grudi o klin, a pridružile su joj se i druge poznate osobe kao što su to Mariel Hemingway ili Courtney Love. Kada Mary McDonough otišla kod hirurga, ovaj joj je predložio da razmisli možda o implantatima sa rastvorom soli, na šta mu je odvrtila: „Skidaj to sa mene. Tu stvar već imam za

³⁰ *The Bust Guide to the New Girl Order*, 1999.

sobom.“ Njena prsa su sada mnogo manja nego pre toga, ali tvrdi da je sa njima – za razliku od vremena kada je počinjala svoju karijeru – naprosto, srećna.

Prelaz ka mirenju sa realnošću možda se najlepše može sagledati na slučaju svetski poznatog modela kao što je to bila Matuschka, danas umetnica i fotograf, koja je u svojoj 37. godini obolela od raka dojke. Ova bivša Barbie, uzor miliona žena, nakon zahvata mastektomije se nije odlučila za ugradnju veštačke dojke, već je u svojoj propagandnoj aktivnosti na povratku ka realnosti, objavila na naslovnoj strani *The New York Times Magazine* fotografije svojeg pravog izgleda nakon odstranjenja dojke – svoje nove realnosti.³¹

Želje iz dubine grudi

Šta se to skriva u najdubljim zakutcima grudi? Odgovor na ovo pitanje pokušala je da pruži savremena umetnica Shari Hatt u multimedijalnim instalacijama pod nazivom *Breast Wishes* koje su predstavljene u Montrealu i Quebecku. Sam naziv ove izložbe (koji je Shari Hatt preuzela iz jednog porno-filma) predstavlja igru rečima koja se zasniva na kombinaciji značenja dve reči – *grudi* i *želje* – i pobuđuje asocijaciju na pozdravnu frazu koja se koristi u svakodnevnoj korespondenciji: „(with) best wishes“ („sve najbolje“, ili doslovno, „najlepše želje“). Na velikim fotografijama prikazano je 48 žena snimljenih pre i nakon reduktivne operacije grudi. Svaka je od žena zastupljena sa dve fotografije, od kojih druga pokazuje poprsje žene i njene grudi u trenutku nakon skidanja bandaže, sa tragovima preostalih od hirurške intervencije. Umetnica izlaže i fotografije koje dokumentuju nekoliko njenih vlastitih operacija, za koje se morala odlučiti nakon nekompetentno obavljene prve operacije. Njen tadašnji hirurk nije bio u stanju da postigne zadovoljavajući rezultat. Namesto ispunjenih očekivanja i predstava, njoj je preostalo samo fizičko, finansijsko i mentalno breme, sa kojim je dugo morala da se nosi. Svaka sledeća operacija samo je delimično popravila tragove koji su preostali od prethodne operacije.

Na izložbi su svi zahvati mapirani na plakatu koji podsećaju na one plakate koje možemo zateći u mesari, a koji prikazuju standardne delove zaklane životinje. Takav ukupan utisak i zrači iz 84 fotografije napravljene prema uparenim predstavama – hirurk/mesar, žena/stoka. Sa zidova kao da zure bezglava tela najrazličitijih grudi, bradavica i prstenova oko njih u različitim bojama, nezarasle rane, tragovi od traka flastera itd. Na levoj strani je prvobitna realnost, a na desnoj realizacija željenih grudi i vlastitih predstava o savršenstvu. Izložbu prate videoprojeksije, na kojima vidimo izvođenje operativnog zahvata u hirurškoj sali. Ispovesti operisanih žena, njihove motivacije i predoperacijska iskustva, razmišljanja o tome šta su ovim operacijama postigle, sa trake odjekuju izložbenim prostorom: „*Moje grudi su se razvile takoreći preko noći... Kada sam imala petnaest godina, moje su grudi već bile toliko krupne da nisam mogla u normalnoj prodavnici u Istočnoj Evropi da nađem grudnjak, tako da me je majka odvela kod krojačice koja mi je sašila dva komada. Izgledali su kao da pripadaju nekoj babi. Od tada sam se osećala kao čudovište... Stalno sam se bez-*

³¹ Pionir ovoga trenda, Pamela Anderson Lee je, koliko mi je poznato, u međuvremenu opet izvršila za augmentaciju.

uspešno trudila da ih sakrijem. To što sam imala velike grudi učinilo me je stidljivom. Nikada se nisam osećala prijatno u sopstvenom telu.“ Drugi glas započinje svoj slučaj: „Kada sam bila mlađa, postala sam odjednom toliko svesna toga da imam gigantske grudi, da sam počela da stavljam na sebe dva grudnjaka odjednom. Po ceo dan... A prestala sam i sa džogingom, jer su momci iz automobila svašta dovikivali za mnom... Oblačila sam dva grudnjaka, dok nisam pre jedanaest godina uradila redukciju grudi. Uvek sam birala dva broja manji grudnjak, da bi mi pritegao grudi. Traka mi se urezivala u kožu. Na kraju sam tako počela da prezirem svoje telo da nisam bila voljna ni da pogledam na njega, pa sam tako grudnjak ostavljala na sebi i preko noći. Stalno sam od tih traka imala po telu crvene tragove...“ Dalji glas govori: „Uvek kada sam pričala sa ljudima, gledali su moje grudi, a ne mene. Kao da su komunicirali sa njima, a ne sa mnom...“

Kada je malena Meema Spadola, dete razvedenih roditelja, sa deset godina shvatila da je njena majka lezbijka – svoja lična iskustva je 1992. iskoristila u radu na video-filmu o deci lezbijskih majki *My Mother's Secret*. Ovim temama se i često vraća (*Our House: A Very Real Documentary about Kids of Gay and Lesbian Parents*, 2000), a javnosti se često obraća i drugim provokativnim temama (*Private Dicks: Men Exposed*, 1999; *The Vagina Monologues*, 2002). Međutim, za nas je zanimljiv projekat koji je uradila za HBO 1996. godine, kada je snimila film pod nazivom *Breasts (Grudi)*. Njena namera je

bila da gledaocima dočara stvaran odnos koji žene imaju prema svojim grudima. Njen projekat se zasniva na tome da sto i jednoj ženi postavlja pitanje kako se osećaju sa svojim grudima. Izdavač knjige koja pokriva ovaj projekat ocenjuje njihove odgovore – o obliku vlastitih grudi, ili o ulozi koju su odigrale u njihovom životu – pošto oni „otkrivaju ove žene filozofski, emotivno i psihološki.“ One govore o tome, kakav uticaj su njihove grudi imale na njihov svakodnevni život počevši od toga šta ujutro da obuku, sve do dugogodišnjeg samovrednovanja. Deo ovih odgovora (22 žene od 6 do 84 godine) je zabeleženo na filmu

koji je bio nagrađen na festivalu u New Yorku zlatnom medaljom. Autor filma, koja je na ovom projektu u ulozi pisca, producenta i režisera, svoje delo ovako komentariše: „Bila sam naprosto iznenađena koliko grudi imaju snažan i dubok uticaj na naše živote.“

Film obuhvata različite sudbine: žene koja je imala redukciju „slonovskih“ grudi; zatim devojke koja svoje grudi smatra za nesavršene jer nisu položile test „sa olovkom“ („...prijatelj mi je rekao da ako mogu da gurnem olovku ispod dojke to znači kako imam prilično spuštene grudi. Ako olovka ispadne“, objašnjava ona, „to znači da sam prošla test. Ja ga nisam

prošla.“). Terry, advokat, 44 godine, misli da su njene grudi prilično male („Znam da moj muž voli velika prsa. Bio bi spokojan kada bi ih imala veće, ali ni za živu glavu mi to ne bi rekao“). Ali nisu sve ove žene nesrećne. Karen – 44 godine, takođe advokat – je sa svojim bujnim grudima zadovoljna. Misli da su ne žene, već muškarci opsednuti grudima („Mislim da grudi pomažu da oblikujete vlastitu seksualnost. Sasvim je izvesno da su mi omogućile identitet privlačne žene. Što se tiče mog muža, bez sumnje bi me voleo i kada bih bila ravna. Ali svakako se raduje zbog njih – dobio ih je u tom istom paketu“). Annie, 68 godina, stoji naga pred objektivom. Zagleda se i vidi grudi koje su bile dva puta operisane od lumpektomije („Kada shvatite da zbog svojih grudi možete platiti životom, gledate na sve to iz druge perspektive“, govori, „možda sam ostarila, a i one su se smežurala, ali kad gledam u ogledalo, još uvek mislim da su slatke“).

Na rastanku od dekoltea

U jednom performansu, savremeni body-art umetnik Stelarc (kojega često porede sa Orlan) predstavio je svoju viziju odnosa čoveka, njegovog tela i tehnologije. Tehnologija i biologija kod njega nisu u međusobnoj protivrečnosti, pre bi se reklo da stvaraju jednostavan spoj, dopunjuju se, idu, takoreći, jedno s drugim, ruku pod ruku. Upravo kao dokaz toga su Stelarcove *tri ruke* koje koordinira kompjuterski procesor. Svakako, radi se o viziji umetnika. Ali ovaj pokušaj ipak donosi sa sobom razmišljanja o tome kako će se ljudi u budućnosti odnositi prema zahtevima svog doba, kao i sami prema sebi. Danas često ponavljana regula „*biti samim sobom*“ ne znači mnogo. Nejasna je i sporna. Može čak značiti da valja biti neko drugi, savršeniji. Možda i nije tako. Svako od nas ima o tome određenu predstavu. Na pitanja koja izviru prilično je mnogo ličnih odgovora i oni se teško mogu na određeni način objediniti u jedan koji bi bio sveobuhvatno zadovoljavajući.

Kada se osvrnemo na načine postizanja zadovoljstva, dostizanja sreće ili savršenstva, osoben pokušaj Lolo Ferrari još uvek je ostao nedovoljno sagledan – možda zato što je nepregledan, jer je otišla predaleko. U svakom slučaju, ova se žena, sa zaista retkom odvažnošću, trudila da ispuni svoje težnje i svoje želje. Nekima će njen primer možda pružiti poduku, druge će možda odbiti. Njen život nije bio uzaludan između ostalog i zato što je pomerila granice predstava kod mnogih ljudi, mada je za sada još teško jasno reći – u kom pravcu.